

DANTE'S PUNCHLINES

TIE MONOLOGIKAMARIOOPPERAAN

Petteri Loukio

Opinnäytetyö
Toukokuu 2018
Musiikin koulutusohjelma
Esittävä säveltaide

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu

Musiikin koulutusohjelma
Esittävä säveltaide

LOUKIO, MARTTI PETTERI
Dante's Punchlines
Tie monologikamarioopperaan

Opinnäytetyö 39 sivua, joista liitteitä 9 sivua
Toukokuu 2018

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kertoa monologioopperan valmistamisesta ja konsertoinnista. Työ on taidetekotyypinen opinnäyte. Se koostuu *Dante's Punchlines* -monologikamarioopperan kantaesityksestä 2.12.2017 Pyynikkisalissa ja tästä kirjallisesta tutkielmasta. Teos on Pauli Marttisen AMK-tutkinnon sävellystyöhön liittyvä päätöstyö eli niin sanottu B-tason tutkintosuoritus Tampereen ammattikorkeakoulussa.

Kirjallisessa osuudessa käsittelen lyhyesti alkuperäistä tarinaa teoksen taustalla sekä libreton muodostumista. Analysoin musiikin ja teoksen teemoja ja melodioita, jotka ovat synkkine intervalleineen hyvin miellyttäviä ja aiheeseen sopivia.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia uutta musiikkia ja kantaesittää jotain ainutlaatuisia, tuoretta ja kehittää itseäni muusikkona uuden musiikin saralla. Teoksen tilaaminen, konsertin järjestäminen ja noin 40 minuuttia pitkän monologioopperan opettelu vahvistivat omaa muusikkouttani ja antoivat varmuutta siitä, että olen koulutukseni ja urani kanssa oikeilla jäljillä. Teoksen tekeminen ja siitä saatu palaute on ollut kaiken kaikkiaan ja ainoastaan positiivista.

Opinnäytetyöni liitteenä ovat konsertin mainosjuliste, käsiohjelma, libretto ja konsertin taltiointi URL-linkkinä.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Program of Culture and Arts, Music
Music Performance

LOUKIO, MARTTI PETTERI
Dante's Punchlines
The Path to a Monologue Chamber Opera

Bachelor's thesis 39 pages, appendices 9 pages
May 2018

The purpose of this bachelor's thesis is to narrate the production phases of the monologue chamber opera, *Dante's Punchlines*, by Pauli Marttinen, leading up to the rehearsals and world premiere performance of the said piece on December 2nd 2017. This is a performance-based thesis. The thesis focuses on how this piece came to be as an idea, as a piece of modern composition, and as a performance. *Dante's Punchlines* is composer Pauli Marttinen's bachelor's composition study for his Degree in Music at Tampere University of Applied Sciences.

In the written part I will briefly deal with the original work that the piece is based on, Dante Alighieri's *The Divine Comedy*, and the formation of the libretto. I will also musically analyze some of the main melodies and themes, which suit the gloomy and bleak atmosphere of the piece.

The goal of my thesis is to study modern music and to perform something unique and fresh and to develop myself as a musician in the field of modern music. The commission, production, rehearsal period and performance of the ca. 40-minute monologue chamber opera has reinforced the faith in my own abilities as a musician and given me certainty that I am on the right track with my education and career. The experience and work leading up to the concert as well as all the feedback received of the said performance has been nothing short of marvelous.

One will find the poster, program, libretto and recording of the concert, as an URL-link in the appendix.

Key words: monologue, chamber music, opera, Pauli Marttinen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	6
2. DANTE’S PUNCHLINES.....	7
2.1. DANTE ALIGHIERI - JUMALAINEN NÄYTELMÄ.....	7
2.1.1. JUMALAISEN NÄYTELMÄN JUONI.....	8
2.2. MARTTISEN TEOKSEN SYNTY JA KEHITYS.....	9
3. TEOSANALYYSI.....	11
3.1. RAKENNE JA SISÄLTÖ.....	11
3.2. TEMPO.....	12
3.3. MUSIIKIN ESITTELY JA ANALYYSI.....	12
3.3.1. INFERNO - HELVETTI.....	13
3.3.2. PURGATORIO - KIIRASTULI.....	16
3.3.3. PARADISO - TAIVAS.....	18
3.4. NÄYTTÄMÖLLINEN TYÖ -.....	20
DANTE’S PUNCHLINESIN DRAMATURGIA.....	20
4. HARJOITUSPERIODI JA ESITYS.....	24
4.1. HARJOITUSPERIODI.....	24
4.2. ESITYS 25.....	
5. POHDINTA.....	27
LÄHTEET.....	30
LIITTEET.....	31
Liite 1. Mainosjuliste.....	31
Liite 2. Käsiohjelma.....	32
Liite 3. Libretto.....	36
Liite 4. Konserttitaltion URL-linkki.....	39

ERITYISSANASTO

aleatoriikka	musiikkia, jossa sattuma ja ennustamattomuus ovat sävellyksen olennainen osa
allegoria	vertaus tai vertauskuullinen esitystapa
anagoginen	pelastusta koskeva tulkinta
arpeggio	murtosointu
crescendo	voimistuminen, sävelvoimakkuuden kasvu
diminuendo	vähitellen hiljentäen
dissonanssi/dissonoiva	riitasointu/riitasointuinen
forte - fortissimo	voimakkaasti - hyvin voimakkaasti
intervalli	kahden sävelen välinen korkeusero
libretto	laajamittaisen laulumusiikkiteoksen teksti
monologikamariooppera	pienen soitinyhtyeen ja laulajan esittämä yksinpuheluoppera
parenteesi	käsikirjoituksessa oleva toiminnan kuvaus
transponoiminen	siirtää toiseen sävellajiin/moodiin
tremolo	äänen tai soinnun nopea toisto
tritonus	ylinouseva kvartti / vähennetty kvintti, eli kolmen kokosävelaskeleen intervalli
tropologia	moraalinen tulkinta

1. JOHDANTO

Opinnäytetyöni esittelee erään kantaesitettävän teoksen vaiheet ajatuksen synnystä sävellyksen tilaamiseen ja lopulta harjoitusvaiheen kautta kantaesitykseen. Teoksen nimi on *Dante's Punchlines* (2017), joka on Pauli Marttisen säveltämä monologikamariooppera tenorille, pianolle ja kolmihenkiselle lyömäsoitinyhtyeelle, ja se ensiesitettiin 02.12.2017, Tampereen Musiikkiakatemia Pyynikkisalissa. Valmistimme esityksen pianisti Tuomas Salokankaan, lyömäsoittajien Eppu Hietalahti, Renato Taddeo (vaihtoopiskelija Italiasta), Sakari Viitala ja tanssija Jessi Palovaaran kanssa.

Idea lähteä tekemään näin suurta ja kunnianhimoista opinnäytetyötä tuli melko yllättäen. Alun perin ajattelin tehdä täysin kirjallisen työn, joka käsittelee tenoriääntä ja sen kouluttamisen haasteellisuutta. Päätin kuitenkin mieluummin tehdä taidetekotyypin opinnäytetyön. Halusin esittää uutta musiikkia ja tulin ajatelleeksi: ”Mikä sen uudempaa musiikkia kuin kantaesitettävä musiikki!” Päätin tilata teoksen, jonka aiheeseen ei ollut ennen käytetty näyttämömusiikkia sävellettyä. Säveltäjä Marttinen loi upean teoksen, jonka esittäminen oli kaiken kaikkiaan nautinnollista ja opettavaista.

Opinnäytetyöni koostuu siis monologikamarioopperan kantaesityksestä sekä tästä kirjallisesta työstä, jossa esittelen hieman teoksen taustoja, avaan tematiikkaa sekä analysoin musiikkia ja sen eri elementtejä teoskokonaisuudessa. Kerron myös konsertin näyttämöllä tapahtuneesta toiminnasta ja omasta kokemuksestani esiintyjänä teoksessa.

Työni tavoitteena on vahvistaa omaa osaamistani muusikkona, näyttämötaiteilijana, uuden musiikin esittäjänä ja tuoda konserttisaliin ja näyttämölle jotain täysin uutta.

Opinnäytetyöni liitteinä ovat konsertin mainosjuliste, käsiohjelma, libretto ja konsertin taltiointi sekä CD-levynä että YouTuben URL-linkkinä.

2. DANTE'S PUNCHLINES

2.1. DANTE ALIGHIERI - JUMALAINEN NÄYTELMÄ

Dante's Punchlines pohjautuu Dante Alighierin (1265-1321) kirjalliseen klassikkoteokseen *Jumalainen näytelmä* (1308-1321) ja sen kolmeen kirjaan: *Helvetti (Inferno)*, *Kiirastuli (Purgatorio)* ja *Taivas (Paradiso)*. Tarina on allegorinen kertomus Danten herättävästä matkasta läpi katolisen kirkon opin kolmen edellä mainitun tuonpuoleisen elämän valtakunnan. Se on kirjoitettu varoitukseksi turmeltuneelle yhteiskunnalle, jonka tulisi ohjata itsensä takaisin vanhurskaalle polulle.¹ Dante on itse antanut *Jumalaiselle näytelmälle* neljä tulkinnan tasoa. Runoa voidaan tulkita kirjaimellisesti, allegorisesti, anagogisesti sekä tropologisesti. Keskiaikainen Raamatun tulkinnan metodi Quadrigan perustuu samaiselle tulkinnan jaottelulle. Danten alkuperäinen teos sisältää paljon symboliikkaa ja oman aikansa uskonnollisia viitteitä. Jokainen *Jumalaisen näytelmän* kirjoista sisältää 33 runoa* tai laulua sekä Infernoon kuuluvan aloituslaulun**. Kristinuskolle numero kolme (3) on hyvin merkittävä, sillä se viittaa pyhään kolminaisuuteen ja saa siten taivaallisen statuksen lukusymboliikassa. Luku kymmenen (10) taas viittaa täydellisyyteen ja on siten erityinen luku. On kiehtovaa, että Dante on kirjailnut cantot eli laulut täten:

$$1^{**} + 33^{*} + 33^{*} + 33^{*} = 100 = 10 \times 10.$$

Infernossa, Purgatoriossa ja Paradisossa on jokaisessa 9 piiriä tai tasoa sekä yksi lisätaso. Helvetin yhdeksään piiriin kuuluu muun muassa, limbo, jossa kastamattomat ja pakanat kärsivät Jumalan rakkauden kaipuuta, Malebolge oli ”pahat kuilut”, jossa kaikki vilpilliset kärsivät ja Kolkytos, joka on varattu suurimmille pettureille kuten Brutus ja Juudas Iskariot. Juudas on Saatanan suussa pureskeltavana ja kärsii pahinta rangaistusta. Näitä tasoja täydentää helvetin porteilla oleva pelkureiden alue.

¹ www.biography.com, 2016

Kiirastulessa on kahden penkereen ja seitsemän piirin lisäksi maanpäällinen paratiisi. Kiirastuli kuvataan helvetin kaivamisesta saadusta maasta muodostuneeksi vuoreksi. Kiirastulessa, jossa pelastuneen sielu odottaa puhdistumista, ovat ylpeät, kateelliset, ahmatit ja laiskat. Nämä kaikki odottavat siirtymistä purgatorion viimeiselle tasolle, vuoren huipulle, maalliseen paratiisiin, joka valmistaa yksilön taivaaseen nousua varten.

Taivas koostuu yhdeksästä taivaasta ja lopulta Emyreanista (10.) eli Jumalasta ja Primum Mobilesta (9.), hänen enkeleistään. Muissa taivaissa ovat viisaat, mietiskelijät, urhoolliset ja oikeamieliset hallitsijat, mutta myös urhoollisuuden, kohtuullisuuden ja oikeamielisyyden puutteiset.²

2.1.1. JUMALAISEN NÄYTELMÄN JUONI

Tarinassa Dante on tietämättään eksynyt kiirastorstain iltana synkkään metsään. Pimeä metsä edustaa tietämättömyyttä ja järjen valon täydellistä sammumista. Dante kohtaa kolme petoa, jotka edustavat kolmea eri syntiä: hillittömyyttä, väkivaltaa ja vihamielisyyttä. Lopulta hän tapaa runoilijamestari Vergiliuksen, joka tarjoutuu Danten oppaaksi läpi kiirastulen ja helvetin.

Helvetin portin yläpuolella lukee: ”Ken tästä käy, heittäköön kaiken toivon”. Portin jälkeen Dante kohtaa pelkurit, joita pistävät paarmat ja ampiaiset. Lautturi Kharon kuljettaa kadotetut sielut varsinaiseen helvettiin, missä manalan tuomari Minos lukee heille tuomionsa. Matka jatkuu helvetin yhdeksän piirin läpi, joissa jokaiselle eri synnin muodolle on oma rangaistuksensa. Pakanoiden, himokkaiden, ahmattien, tuhlaajien, vihaisien, kerettiläisten ja väkivaltaa käyttäneiden seitsemän piirin jälkeen Dante ja Vergilius laskeutuvat alimpaan helvettiin Geryon-nimisen pedon saattelemana. Pahoilla kuiluilla ovat kaikki vilpilliset kuten parittajat, imartelijat, tekopyhät ja varkaat. Viimeinen piiri, Kolkytos on säästetty pettureille. Kolkytoksen ikijäässä on paikka Luciferillä, joka itkee verisiä kyyneleitä ja suree omaa tilaansa. Täällä pahinta tuomiota kärsii Juudas Iskariot,

² www.wikipedia.org/wiki/Jumalainen_näytelmä

joka on Saatanan suussa pureksittavana. Helvetin uloskäynti on Saatanan alla, jonne Danten ja Vergiliuksen on laskeuduttava Luciferin karvaista ruumista pitkin. Helvetin maailma kääntyy ylösalaisin, ja heidän on lopulta noustava taas ylöspäin päästäkseen maan päälle, kohti kiirastulta.

Kiirastuli on muodostunut vuoreksi, helvetin kaivamiseen käytetystä maasta. Vuori on eteläisen pallonpuoliskon ainoalla saarella. Ennen kiirastulen vuoren porttia, vuoren juurella on kaksi pengertä, joilla ovat parannuksen viime hetkeen jättäneet ja väkivaltaisesti kuolleet sekä tekojaan viime hetkellä katuvat. Porttien jälkeen vastassa on seitsemän piiriä syntisiä odottamassa sielun puhdistusta. Ylpeät, kateelliset, vihaiset, laiskat, ahneet, ahmatit ja aistilliset odottavat pääsyään kiirastulen viimeiselle piirille eli vuoren huipulla olevaan maalliseen paratiisiin, jossa valmistaudutaan taivaaseen nousuun.

Taivaassa Dante kulkee Kuun, Merkuriuksen, Venuksen, Auringon, Marsin, Jupiterin, Saturnuksen ja Kiintotähden taivaiden läpi. Taivaassa hän kohtaa viisaat, urhoolliset, oikeamieliset hallitsijat ja mietiskelijät. Näiden vanhurskaiden lisäksi taivaan alimmilla tasoilla ovat urhoollisuuden, oikeamielisyyden ja kohtuullisuuden puutteiset, jotka ovat toimineet ”puutteellisesti”, mutta ovat saaneet pelastuksen. Lopulta Dante saapuu Primum Mobileen, enkeleiden piiriin ja Empyreaniin Jumalan luo, joka on taivaan ylin piiri.³

2.2. MARTTISEN TEOKSEN SYNTY JA KEHITYS

Tämä kiehtovuus sekä tarinan symboliikassa, tulkinnassa, tematiikassa ja *Jumalaisen näytelmän* merkittävydessä johtivat *Dante's Punchlines* -kamarimonologioopperan syntyyn. Sain idean teoksen aiheelle lukiessaan Arturo Pérez-Reverten romaania *Yhdeksäs Portti* (1993), joka ei suoranaisesti käsittele Danten *Jumalaista näytelmää*, mutta on kirjassa usein mainittu ja Alighieriin viitattiin monesti. Myös Dan Brownin romaaniin (2013) perustuva elokuva (2016) *Inferno* innosti aiheeseen.

³ www.wikipedia.org/wiki/Jumalainen_näytelmä
<https://www.enotes.com/topics/divine-comedy>

(Teoksen idea syntyi ja tilaus tapahtui maaliskuussa 2017; $3 / 2017 = 3 / 2 + 1 + 7 = 10 = 3 / 10$, lukusymboliikkaan liittyvät ”3” ja ”10”)

Teoksen piti alun perin olla laululle ja pianolle tarkoitettu laulusarja, joka olisi pohjautunut muutamaaan cantoon *Jumalaisesta näytelmästä*. Säveltäjä pohti tilausta, teoksen mahdollisuuksia ja lopullista muotoa ja ehdotti yksinäytöksistä kamarioopperaa lyömäsoittajille ja laululle. Pyynnöstäni Marttinen lisäsi kokoonpanoon pianon.

Libretton kehittelyn ja sen muokkaamisen Alighierin alkuperäistekstin pohjalta jätin täysin säveltäjän päätettäväksi. Siispä kuten teoksen nimestäkin voi päätellä, säveltäjä otti Alighierin *Jumalaisen näytelmän* kolmen kirjan jokaisen canton eli runon tai laulun viimeisen säkeen viimeisen virkkeen eli punchlinen (iskulauseen) ja hieman muokkasi niitä, jotta ne muodostaisivat jonkinlaisen järkevän kokonaisuuden. Tekstistä tuli hyvin tulkinnanvarainen, ja se on partituurissa sekä englanniksi että italiaksi. Alighierin alkuperäinen teos on italiantieliseltä nimeltään ”La Divina Commedia”. Alkujaan ”Commedia” tarkoittaa näytelmää, mutta modernille korvalle se kuulostaa komedialta eli hupinäytelmältä. Tämän virhetulkinnan mukaan *Jumalainen näytelmä* koostuisi vitseistä, ja kaikkien vitsien viimeinen säe on tietenkin vitsin punchline. (Pauli Marttinen, 2018)

Suurimmat innoittajat ja vaikuttajat Marttisen teoksen musiikkiin olivat Benjamin Britenin kirkkokamariooppera *The Curlew River* ja Lisztin Dante-sinfonia. (Pauli Marttinen, 2018) Sävellystyössään Marttinen käytti uuden musiikin sävellystekniikkaa nimeltä Lutoslawskin aleatoriikka, joka perustuu ”melodialaatikoiden” toistamiseen.

Säveltäjä on itse luonnehtinut ideaa teoksen ja libretton takana seuraavasti: ”Nyt eletään faktojenjälkeistä maailmaa. Todellisuudella ei ole enää mitään tekemistä ajattelun kanssa. Vaihtoehtototuuksilla tehdään ihmisyyden tulevaisuutta koskevia päätöksiä. Asiayhteydellä ei ole mitään väliä: jos jonkin voi vain mitenkään nähdä itselle mieleisenä, niin sitten se tarkoittaa tasan sitä. Niin ja kaikki muut tulkinnat ovat vääriä. — Teoksen teksti on kylmästi nyhdetty Danten *Jumalaisen näytelmän* jokaisen runon viimeisestä säkeestä. Syntyvässä libretossa ei ehkä ole järjenhiventä, mutta ilmeisesti nykymaailmassa sitä ei tarvitakaan.” (Pauli Marttinen, 2017)

3. TEOSANALYYSI

3.1. RAKENNE JA SISÄLTÖ

Kamarimusiikkiteoksena *Dante's Punchlines* toimii täydellisesti, vaikkakin vaatii paljon äänimassaa tuottavien soitinten takia isomman tilan kuin perinteisen kamarisalongin. Laulajan, kolmen lyömäsoittajan ja pianistin kokoonpano toimii yllättävän hyvin ja soi kivuttomasti. Laulu ja piano ovat kuin luotuja toisilleen ja toimivatkin monesti vuoropuhujina läpi teoksen ja johtavat musiikin etenemistä.

Lyömäsoittimien käyttäminen säästävänä sektiona tällaisessa teoksessa voi aiheuttaa monille kummastusta ja ennakko-oletuksia siitä, että teos olisi sekamelskaista paukutus- ja melua. Päinvastoin! Lyömäsoitinten kyky muuntautua säästäviksi, melodiantäyteiksi sekä solistisiksi instrumenteiksi on yksi teoksen suurimmista saavutuksista ja luo teokselle aivan omanlaisen ambiassin.

Lyömäsoittajien soittimisto on seuraava:

perc.I: Tubular bells, Tom-toms (4), marimba, Suspended Crash Cymbal,

Thunder sheet

perc.II: Concert bass drum (gran cassa), Tam-tam, Vibraphone,

Crotales (C4-D5)

perc.III: Timpani (4), Suspended Chinese Cymbal, Toy Piano (C4-F5)

3.2. TEMPO

Teoksen tempokäsitys on hyvin mielenkiintoinen. Muutamaa valikoitua, lyhyttä kohtaa lukuun ottamatta teoksella ei ole tempoa, tahtilajeja eikä viitteitä tarkasta metrisestä poljennosta. Tästä syystä on myös järkevä pitää teos kamarimusiikkina, sillä kapellimestarin tai musiikinjohtajan lisääminen vain hankaloittaisi ja sekoittaisi musiikin etenemistä oman painonsa mukaan. Teokseen on merkitty alkuun *Sempre largo* = ca. 60 niin sanotuksi universaaliksi tempoksi, mutta sekään ei ole kiveen hakattu laki ja totuus. Muusi- koiden sisääntulot omille fraaseilleen ovat myös hyvin pitkälti kiinni heidän omista tun- temuksistaan ja kyvyistään kuunnella musiikkia sekä ilmapiiriä.

”Esiintyjät aloittavat sävelensä suhteessa ympärillä soivaan musiikkiin. Lisäksi suuri osa teoksesta rakentuu pienistä pitkään toistuvista palikoista, joiden toiston määrä riip- puu muiden esiintyjien valitsemista tempoista. Tuloksena on musiikkia, joka soi joka soittokerralla eri tavoin.” (Pauli Marttinen, 2017)

3.3. MUSIIKIN ESITTELY JA ANALYYSI

Marttisen *Dante's Punchlines* kamarimonologiooppera koostuu Alighierin teoksen ta- paan kolmesta osasta ja alkulaulusta: Overture, Inferno, Purgatorio, Paradiso. Kunkin osan kesto on jotakuinkin 15 minuuttia mutta voi vaihdella esityksen mukaan. ”Vartti helvettiä, vartti kiirastulta, vartti taivasta” (Pauli Marttinen, 2017).

Teos pursuaa sekä mielenkiintoisia rytmisiä yksityiskohtia että kummittelevan kauniita melodioita. Säveltäjä on osannut hyödyntää soitinten erilaisia soittotapoja upeasti ja on yksinkertaisilla tavoilla onnistunut luomaan kylmiä väreitä aiheuttavaa ja selkäpiitä kar- mivaa materiaalia. Lyömäsoittajana säveltäjä on halunnut keskittyä perkussiivisten soi- tinten esilletuomiseen uusin keinoin ja luoda teoksen näiden ympärille jättäen tavan- omaisimmat orkesterisoittimet kokonaan pois. Lopputulos on maaginen, ilmaisullisesti vahva ja jotain aivan uutta.

3.3.1. INFERNO - HELVETTI

Teos alkaa instrumentaalialkusoitolla, jossa perkussionistit ja pianisti kuvittavat tulevan matkan alun, helvetin portille saapumisen ja lopulta kulkemisen siitä läpi. Alun vinksahaneet, mutta omalla tavallaan korviin hyvin istuvat dissonanssit luovat hieman hämmentävän tunnelman. Alun rytmisyys ja vaihtelevuus esittelee hyvin sekä lyömäsoittinten kyvyn toimia säestävinä elementteinä mutta myös solistisina.

KUVA 1: Teoksen alkusävelet, Preludio, s.3, 1.rivi

Ensimmäinen iso fortissimo laukaisee teoksen käyntiin (KUVA 1). Pamahtava lähtö toistuu viiteen kertaan, joiden välissä kukin soittajista saa pienen solistisen osuuden: kahdesti patarummut sekstolikierrollaan, kerran tom-tomit alati vaihtuvilla sekstolin, kvintolin ja triolin eri sävelmittaisilla versioilla. Näiden pamausten jälkeen koittaa tyyneys ennen myrskyä: Pianon kevyt tremolo pohjalla, gran cassan ja tam-tamin yksittäiset harvat soitot ja lelupianon sekuntisoinnut ennakoivat laulajan havahtumista teoksen ja tarinan miljöölle. Alkusoiton loppucrescendossa tom-tomit soittavat nopeutuvaa triolikuviota, piano jatkaa omaa tremeloaan edellisestä osiosta, ja patarumpu liittyy tremoloon mukaan. Kaikki tähtäävät forteen, jonka jälkeen alkaa yksi teoksen harvoista tahdein varustetuista osuuksista: Helvetin alku

KUVA 2: Helvetin alun järjestelmällinen vuorottelu, Inferno, s. 8, 1. rivi

Helvetti alkaa tahtilajillisella, ”pitkäveteisellä marssilla” (Pauli Marttinen, 2018), kun seuraavat 59 tahtia muusikot vuorottelevat iskuilla (KUVA 2). Tässä kohtaa säveltäjä on kenties halunnut ensimmäisten säkeiden aikana todentaa ja symboloida musiikin keinoin Helvetin ikuisia tulia, jotka eivät tunnu loppuvan. Vaikka 59 tahtia hitaan universaalisen pulssin alaista, hyvin monotoniselta vaikuttavaa musiikillista tekstuuria saattaa antaa tympäännyttävän ensivaikutelman, tämä oletus on virheellinen. Alun hidas eteneminen ja iskujen välissä aistittava, eliniältä tuntuva, odottava hiljaisuus pitävät otteessaan ja jättävät kuulijan kaipaamaan lisää ja odottamaan, mitä tuleman pitää.

KUVA 3: tom-tomien ja timpanin vastakkaiset liikkeet, Inferno, s. 15, 1. rivi

Pianon kromaattinen klusterin alun marssin jälkeen edustaa libreton mainitsemaa löyhkää, joka leviää kaikkialle (Pauli Marttinen, 2018). Teos on täynnä erilaisia rytmisiä motiiveja, jotka toistuvat joka osassa. Helvetistä kertovassa osiossa lyömäsoittajilla on paljon perkussiivisille soittimille yleistä ja tyypillistä tekstuuria, esimerkiksi perc.III:sen timpani soittaa paljon nopeutuvaa ja tremoloon päättyvää materiaalia. Perc.I:n tom-tomeille on sävelletty timpanin vastaliike eli tremolosta hidastuvia yleensä trioleihin päättyviä fraaseja. Tämä kuvio toistuu läpi teoksen useasti (KUVA 3).

Perc.II värittää maisemaa helvetissä ajoittaisilla tam-tam- ja gran cassa -iskuilla ja vibrafonin kaikumaan jäävillä rytmeillä. Pianon pitkiksi ajoiksi rullaamaan jäävät arpeggiot tuovat helvetin alkupuolelle tulta ja syvyyttä, mutta lopun triolikuviot luovat ahdistuneen rauhattomuuden, joka vain syvenee ennen kuin se yhtäkkiä loppuu kiirastulen alun säveliin. Helvetin aivan viimeiset iskut sisältävät soittajillekin vokaalisen osuuden: Shout random agonizing shouts eli huuda tuskaisesti. Tämä tuo lisää sekä intensiteettiä että nyanssiin, lopun ollessa jo melkoista kakofoniaa. Helvetin finaalin pitkä patarumputremolo, pianon soinnut, solistin kromaattisesti nouseva linja sekä soitinnuksen voimistuminen ja kasvaminen nostavat musiikin jännitystä kohti helvetin loppurysäystä (Pauli Marttinen, 2018).

Helvetissä laulajalle on jokaisen alkavan uuden osien päälle säveltäjä kirjoittanut laululisen parenteesin eli ohjeistuksen relative pitch, joka tarkoittaa suhteellista sävelkorkeutta. Säveltäjä on tällä tarkoittanut, että aloitusäänen ei tarvitse olla sama kuin kirjoitettu tai että sen täytyisi olla oikeassa suhteessa ympärillä soivaan musiikkiin. Tämä parenteesi helpottaa laulajan työskentelyä, sillä muusta musiikista on hyvin vaikea löytää lähtöäänä, dissonanssien kakofonian keskeltä. Relative pitch viittaa enemmänkin laulajan fraasien sisäisten ja fraasien välisten sävelten suhteeseen.

Osan harmoniat, soinnut ja rytmit kuvaavat hyvin helvetin riitaisuutta, rauhattomuutta ja ainaista tuskaa ja turmiota. Marttinen hyödyntää paljon kiehtovia riitaisia sointuja ja myös rytmisiä kuvioita, jotka sekoittuvat keskenään kuulostamaan epärytmisiltä. Laulumelodiassa yleisimmät intervallit ovat dissonoivimmat pieni sekunti ja tritonus. Nämä istuvat hyvin Infernon sävelmaailmaan ja tematiikkaan.

3.3.2. PURGATORIO - KIIRASTULI

Säveltäjä aloitti sävellystyönsä tästä osasta, koska koki kiirastulen luonteeltaan odottavana ja kolkkona ja oli keksinyt siihen jo ensimmäisen sopivan äänimaailman. Kiirastuli alkaa putkikellojen soitolla, joka muistuttaa asemalle saapuvan vanhan junan tuloa. Tunnelma on synkkä ja odottava, kuin odottaisi junaa yksin pimeässä. Tähän pitkään soittoon esitellään säveltäjän nerokas, yksinkertainen ja vangitseva melodia (KUVA 4), joka toistuu monesti varioituna eri soittimilla kiirastulen musiikissa.

KUVA 4: melodia, joka voidaan katsoa kiirastulen tunnusmelodiaksi, Purgatorio, s. 39, 2. rivi

Marttinen on kuvannut ”— olotilan, jossa pelastuneen ihmisen sielu kuoleman jälkeen puhdistuu synneistä —” (Wikipedia, kiirastuli) täydellisesti, pysähtyneisyydellä ja odottavalla musiikilla ja synkällä tunnelmalla. Hurjan Infernon jälkeen rauhallinen, yksinäinen ja lohduttoman pimeä Purgatorio luo täydellisen vastapainon teoksen alun villeille, pelonsekaisille tunteille. Kiirastulen ja koko teoksen kantavaksi musiikilliseksi teemaksi muodostuu solistin melodian tritonuspohjainen lasku ja tätä seuraava kromaattinen nousu. Tämä kuvio kuvaa yritystä nousta ylöspäin ja sen yrityksen latistumista. Tämän soinnun ja putoamisen motiivin eivät toistu aina samanlaisina, mikä juontaa säveltäjän tavasta toistaa teemoja ulkomuistista. Tämän tavoitteena on antaa teemoille ja motiiveille mahdollisuus muuntua ja kehittyä teoksen edetessä. (Pauli Marttinen, 2018)

Tässä osassa soittimistolla on jälleen paljon joko pitkää tremoloa tai toistuvaa kuviota, jota toistetaan niin pitkään, kunnes muut muusikot ovat tyytyväisiä kokonaisuuteen. Kiirastuli sisältää paljon vuorottelua soitinryhmien välillä. Lyömäsoittajilla on selkeitä iskuja keskenään, jotka on ajoituksen vuoksi merkitty katkoviivalla toisiinsa ja pianolla toistuu arpeggiokuvio. Tämä vaihe esiintyy vastavuoroisesti heti käännteisenä.

Erikoisemman ja monesti vähemmän käytetyn instrumentin esittely antaa sekä koko teokselle että kyseiselle osalle oman mysteerisen vivahteen. Lelupiano (C4-F5) soittaa kiirastulen teeman (kuva 4), hieman rikkinäisen oloisella, kevyellä ja kauhuelokuvamai-

sella soinnillaan marimban säestäessä tätä hiljaisella tremolollaan. Tämä antaa kiirastulen yksinäisyydelle aivan uuden ulottuvuuden ja pelottavan värin. Myös crotalesin yksittäiset jousella soitetut äänet, jotka jäävät leijumaan pianon arpeggioiden ylle, antavat osan loputtomalle pimeydelle ja tummuudelle syvyyttä.

Kiirastulen lopulla on kymmenen tahdin yhteinen, universaalinen pulssin ja tahtilajin sisältävä osuus. Tämä on toinen laatuaan koko teoksessa, joka valmistaa kiirastulen päätymisen ja Paradison eli taivaan avautumisen sekä draamallisesti, että musiikillisesti.

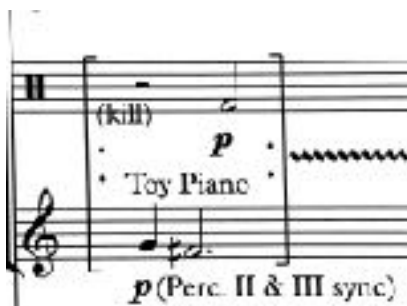
3.3.3. PARADISO - TAIVAS

Taivas kun aukeaa ja valo voittaa pimeyden, muuttuu teoksen musiikillinen sävy. Paratiisi alkaa harmonisesti ja melodisesti. Kolmisointupohjaisuus osan alussa vihjailee pentatonisesta asteikosta. Tästä lempeästä äänimaailmasta heijastuu taivaallinen rauha, vakauts ja yksinkertaisuus. Päästään ensimmäistä kertaa teoksen aikana vahvasti duuri-pohjaiseen harmoniaan. Paradiso alkaa soittimiston yhteisellä pilvet erottavalla, kirkkauden täyteisellä jopa hieman kirkollisella ylistyssoitolla. Alun jälkeen piano jää toistamaan d-a-fis-d-a-d kuviota hiljaa, luoden alustan laulun esittelemälle ja crotalesin toistamalle melodialle, joka muistuttaa vahvasti vanhoja gregoriaanisia lauluja. Tätä julistavaa ja pyhän kuuloista sävelkulkua toistuu muutaman kerran, kunnes sen päättää melodian synkempi repriisi ja laulun solistinen ja säestyksetön laulukuvio (kuva 5).

Kuva 5: gregoriaaninen säestyksetön lauluosuus, Paradiso, s.56, 1. rivi

Tämä melodia toistuu transponoituna useamman kerran osan aikana hieman lopetusta varioiden. Kyseisen melodian voisi asettaa teoksen kokonaisuudessa eräänlaiseksi taivaan teemamelodiaksi, ja se toimii myös draamallisesti kiitosrukouksena pääsystä viimein rauhaan ja iankaikkiseen elämään.

KUVA 6: "muistutus helvetistä", Paradiso, s. 65, 2. rivi

Osan ja teoksen finaaliin siirtymistä valmistaa muistutus helvetistä paikkana ja sen mukanaan tuomista kärsimyksistä. Muistutuksen säveliä soittavat aina lopun kynnykselle asti gran cassa ja lelupiano (KUVA 6).

Tämän yksinkertaisen, mutta karmivan kauniin repetition päällä on ensin tom-tomien toistuva asteittain nopeutuva rytmi, (taa-tata-tattattat-tatatata-tremolo) jonka myöhemmin piano ottaa omakseen identtisenä. Kaiken tämän päällä on matalalta alkava maanitteleva laulumelodia, joka nousee ja kasvaa sekä intensiteetiltään, nyanssiltaan että tessituuraltaan. Lopun alku häivyttää lelu-pianon ja gran cassan pois ja ottaa tilalle pianon murtosointujen ja putkikellon tasaiset neljäsosat, jotka soivat kauniisti yhdessä aina teoksen loppuun asti.

Pianon murtosoinnut muuttuvat ja laajenevat loppua kohden. Tähän lopun hiljenevään tasaiseen lyöntiin liittyy timpani, a-sävelen tremololla. Laulajan lopun kulku alkaa e:ltä ja nousee fraaseittain E-duuri asteikkoa ylöspäin. Teos päättyy hiljaiseen pitkään, avonaisiin ja laajennettuun E-duuriin (KUVA 7).

The image shows a musical score for the finale in E major, page 74, 2. It consists of three systems of music. The first system is a single melodic line with a 'Fine.' marking at the end and handwritten notes 'luin sydämeni tyhje'. The second system is a piano accompaniment with a 'le. Marc.' marking and a 'p' dynamic. The third system is a piano accompaniment with a 'p' dynamic and a 'Fine.' marking.

KUVA 7: finale, E-duuri: Paradiso, s.74, 2.

3.4. NÄYTTÄMÖLLINEN TYÖ - DANTE'S PUNCHLINESIN DRAMATURGIA

Löyhästi johonkin pohjautuvan ja libretoltaan hyvin sekavan teoksen draamalliseen kehittämiseen tarvitaan ennen kaikkea mielikuvitusta. Tekstin ollessa koottu jokaisen canton eli laulun tai runon viimeisestä säkeestä, valmis dramaturgia puuttuu kokonaan. On katsottava suurempaa kokonaisuutta ja yritettävä kehittää sen pohjalta suppeampi kokonaisuus. *Dante's Punchlinesin* draaman kaari oli asetettu kulkemaan samaa matkaa Danten kuvaileman alkuperäisen tarinan mukaan. Tarinassa Dante kulkee matkan Helvetin ja Kiirastulen kautta lopulta Taivaaseen.

KUVA 8: Helvetin porteille saapuminen

Dante's Punchlinesin dramaturgia alkaa räjähtävästi. Räväkän alkusoiton aikana minun esittämäni, teoksen päähenkilö Dante tönäistään lavalle ”kuin helvettiin pudoten”. Valaistus on syvän punainen ja pimeä (KUVA 8). Helvettiin syöksijänä toimii teoksessa Helvetin demonia ja Taivaan enkeliä liikkeellisesti kuvaava tanssija Jessi Palovaara. Dante laskeutuu helvettiin eikä ole uskoa näkemäänsä todeksi. Laulun pitkät soitinten kanssa vuorottelevat fraasit kuvaavat Helvetin seisahtuneisuutta ja ikuista elämää tuskan ja kidutuksen keskellä. Puoliksi maassa makaavan Danten taakse ilmestyy demoni, joka ajaa hänet lavan etureunaan selälleen makaamaan, pää lavan reunalla roikkuen, kädet sivulle ojennettuina pitäen lavasta kiinni. Tämä asento muodostavaa kuvan, yleisöstä katsoen, väärin päin olevasta rististä, antikristuksen symbolista. Tässä asennossa Dante laulaa kolme fraasia, demonin riivatessa häntä. Demonin kuulee kutsun, jonka marimba ja piano soittavat, ja poistuu. Dante pääsee pakenemaan lavan vastakkaiseen laitaan.

Seuraa pitkä hyvin staattinen kuva ja tilanne, jossa Dante seuraa demonia ja kauhistuneena kuvaillee näkemäänsä ja kokemaansa. Helvetin lopulla Danten ja demonin katseet kohtaavat ja he alkavat ”vaania” toisiaan. Demonin uhkaavuus lisääntyy, ja Dante huomaa lavan keskelle muodostuvan valokehän, johon tämä ryntää osan viimeistä fraasiaan (”Thence we came forth to rebehold the star”) huutaen.

Näyttämö pimenee, ja ainoaksi valoksi jää keskelle valokeila, jossa liikkumaton Dante makaa. Kiirastuli, odotus, puhdistus — alkaa. Koko osan ajan Dante on yksin lavalla, valokeilassa istuen, odottaen, pohdiskellen, rukoillen ja toivoen, että kaikki olisi vain unta ja yksinäisyys loppuisi. Hän kuljettaa kättään pitkin valokeilan reunoja ja tietää, ettei voi poistua ennen kuin Kiirastulen puhdistava tuli on tehnyt työnsä. Dante on jo menettämässä kaiken toivon, kunnes saa uutta pontta. Hän nousee polvilleen ja laulaa kohti taivaita: ”Pure and disposed to mount onto the stars.” (KUVA 9).

KUVA 9: Kiirastulen loppu

Valot syttyvät kirkkaiksi, valo on voittanut pimeän ja taivas on auennut. Taivaaseen päästyään Dante kokee jälleen ilon ja lämmön. Hymy valtaa hänet ja hän kiittää vapautumistaan Helvetistä ja Kiirastulesta. Taivaassa hän kohtaa nukkuvan enkelin, joka herättyään vierastaa ja pelkää Dantea, mutta lopulta huomaa tämän olevan hyvä. Enkeli ja Dante koskettavat toisiaan, mutta musiikin luoma muistutus Helvetistä saa Danten mielen järkkymään ja hän puristaa lujaa Enkelin käden omaansa (KUVA 10).

KUVA 10: Dante ja enkeli kohtaavat Taivaassa

Dante säikähtää reaktiotaan ja alkaa kertoa pelokkaalle enkelille kokemistaan kauhuista. Sepityksen päätteeksi Dante kokee piston sisimmässään ja hänen tilansa alkaa heiketä yhtäkkiä. Viimeisillä fraaseillaan hän vajoaa polvilleen ja konttaa enkelin syliin. Laulaa sieltä viimeisen säkeen: ”The Love which moves the sun and the other stars.” (KUVA 11). Valot himmenevät ja orkesterin tasaiset neljäsosalyönnit jatkuvat kuin sydämensyke, kunnes näyttämö on täysin pimeä.

KUVA 11: Dante kuolee enkelin syliin teoksen loppuksi

Alighierin *Jumalainen näytelmä* ei pääty kertojan kuolemaan, mutta musiikin ja teoksen kerronnan ja dramaturgian kannalta se tuntuu sopivimmalta ratkaisulta. Marttisen musiikki on hyvin impressionistista ja tämän takia myös hyvin mielenkiintoista. Tämä mahdollistaa sen, että jokainen niin katsoja kuin tekijä on vapaa tulkitsemaan miten tarinan haluaa tulkita tai kertoa tai jopa jättää kertomatta. Jokainen kokisi teoksen varmasti subjektiivisesti hyvin erilaisena, mikäli teos olisi esitetty pelkästään konserttiversiona. *Dante's Punchlines* sopisi myös hyvin konserttiteokseksi mutta on mielenkiintoisempi ja vaikuttavampi näyttämöllisenä työnä.

4. HARJOITUSPERIODI JA ESITYS

4.1. HARJOITUSPERIODI

Teoksen sävellystyö valmistui kesä-heinäkuun 2017 vaihteessa, jonka jälkeen sain alkaa harjoitella. Sävelletyt lauluosuudet ovat luonteeltaan hyvin haastavia. Ne sisältävät paljon erikoisia ja dissonoivia interalleja ja äänenkuljetusta. Harjoitteluni koostui pitkälti toistoista toistojen perään. ”Kertaus on opintojen äiti”, kuten sanonta kuuluu.

Esitykseen johtava harjoituskausi oli loppujen lopuksi kovin lyhyt mutta intensiivinen. Haastavan, kantaesitettävän kamarimusiikkiteoksen harjoitteluun vaatii koko yhtyeen läsnäolon. Loppusyksy kiireiden keskellä tällaisia harjoituksia pystyttiin järjestämään vain muutama. Marraskuun puolella välissä (15.11.2017) pidetyt ensimmäiset yhteiset harjoitukset olivat niin sanotut kuunteluharjoitukset. Säveltäjä oli luonut musiikistaan tietokoneella midi-äänitteen, jonka kuunteleminen avasi teosta ja sen elementtejä. Midi-äänitteen olemassaolo helpotti harjoittelua suunnattomasti. Tämän jälkeen harjoituksia pyrittiin pitämään yhdestä kolmeen kertaa viikossa, tihentyen kohti ensi-ilta- viikkoa. Kokoonpanolle sopivien harjoitustilojen puutteen vuoksi jokunen harjoitus suoritettiin niin sanotusti vokaaliharjoituksena, eli soittajat markkeerasivat osuuksiaan omaa äänipalettiaan käyttäen.

Ensimmäiset koko yhtyeen voimin pidetyt harjoitukset olivat vain noin viikkoa ennen varsinaista esitystä (26.11.2017). Tämän harjoituksen yhteydessä teos käytiin ensin läpi musiikillisesti. Toisen läpimenon aikana hahmottelimme teoksen näyttämöllistä toimintaa tanssijan kanssa. Teos käytiin harjoituksen aikana vielä kolmannenkin kerran läpi. Tällä viimeisellä läpimenolla esitys alkoi hahmottua paremmin sekä musiikillisesti että dramaturgisesti. Näyttämötoiminnan puolesta esitys oli vielä kovin alkutekijöissä, mutta tämä oli ensimmäinen kerta kyseisen teoksen harjoittamista näyttämöllisesti. Illan pitkä harjoitus oli niin onnistunut musiikin kuin draaman puolesta, että päätös jättää teos hautumaan ja jokaisen itsenäisen harjoittelun alaiseksi syntyi yksimielisesti.

Kantaesityspäivänä järjestettiin vielä viimeinen kenraaliharjoitus ennen esitystä kello 12 alkaen. Tämä viimeinen harjoitus oli positiivinen ja tarpeellinen, sillä tuolloin kaikki palat loksahdivat kohdalleen, ja teos oli valmis esitettäväksi.

4.2. ESITYS

esityspäivä alkoi keskittymisellä ja henkisellä valmistautumisella. Sukelsin pääni sisällä Helvetin tulin ja asetin aistini herkille. Ennen lavalle nousemista suoritin vielä nopean fyysisen valmistautumisen. Nostin tuskanhien pintaan punnertamalla ja lankuttamalla antaakseni itselleni adrenaliiniä ennen helvettiin joutumista ja seikkailun aloittamista. Tanssijan tuupatessa minut lavalle kuvittelin putoavani syvään kuiluun, jonka pohjalla odottaisivat loputtomat tuskat ja polttavat tulet.

Pelokkuus, arkuus ja epäusko olivat päällimmäiset ajatukseni ensimmäisessä osassa. Yritin kokea itseni mahdollisimman heikoksi ja voimattomaksi alussa. Osan edetessä sain lisää voimia ja pystyin pakenemaan hahmoani seurannutta demonia. Pelkoni ja kauhuni muuttuivat varovaisuudeksi ja puolustautumistahdoksi. Osan lopuksi sain paetua valokeilaan, josta tuli turvani ja seuraava vaiheeni: Kiirastuli.

Päästyäni valokeilaan pidätin hengitystäni kunnes musiikissa alkoi putkikellojen soiton jälkeen tapahtua enemmän. Tuntemukseni muuttuivat jälleen hämmästyneiksi ja arveleviksi, vaikkakin helpottuneiksi. Kiirastuli-osan musiikki ja tunnelma on hyvin odottava, täten odotin siis minäkin. Pitkä pimeys ja odotus herkisti näköaistini ja kykenin näkemään yleisön sekaan ja näin siellä hyvin miitteläitä kasvoja. Nähdessäni nämä miitteläät katseet yleisön seasta olin osan lopussa ja päätin päästä pois tästä odotuksen valtakunnasta.

Taivaan alku antoi minulle hetken rauhan ja sain ensi kerran teoksen aikana päästää miina puristavasta jännityksestä irti ja kykenin taas hengittämään. Kiittelin helpotusta ja hymyilin minut vapauttaneelle voimalle. Huomasin hahmon ja lähestyin sitä empimättä, mutta varoen. Hahmo osoittautui kauniiksi enkeliksi ja koin jälleen iloa. Yritin päästä lähelle tätä olentoa, mutta tämä pelkäsi minua. Viimein pääsin kontaktiin ja olin onnellinen. Yhtäkkiä yhtyeen soittaessa Helvetin tulista ja kivusta muistuttavaa musiikkia,

tunnelma muuttui ahdistavaksi. Pelkoni lamauttamana ja epähuomiossani satutin enkeliä. Koetin saada enkelin ymmärtämään, mitä olin nähnyt ja kokenut aiemmin ja aloin turhautuneena raivopäänä selittää siitä. Kun pääsin selvitykseni loppuun, koin piston sydämessäni. Tunsin voimien katoavan jaloistani, ja rintaani alkoi pistää. Vajosin polvileni ja tiesin kuolevani. Hakeuduin viimeisen lohdun ja turvan lähteeseen minkä saatoin löytää. Enkelin syliin painoin pääni ja katsoin kohti taivaita, kunnes musiikin hiljainen syke vaimeni hiljaisuuteen.

Hiljaisuuden ja pimeyden laskeessa saliin kuulin erään katsojan sanovan ääneen: ”Vau”. Silloin koin suurta tyytyväisyyttä esitykseen ja tiesin sen myös vaikuttaneen katsomoon asti. Esitys oli menestys sekä aplodit isot ja pitkät. Koin esityksen hyvin vahvasti ja se vaikutti minuun syvällä. Tunsin suurta ylpeyttä ja onnistumisen tunnetta aplodien aikana.

Esityksen jälkeen sain lämpimän vastaanoton aulassa. Paikalla olleet tuttavat, ystävät, opettajat ja perheenjäsenet tulivat onnittelemaan ja kehuaan onnistunutta esitystä. Olin aluksi pelännyt, että teos olisi liian outo tai vaikeaselkoinen kuulijalle ja katsojalle. Tämän kuitenkin osoittautui turhaksi peloksi sillä kaikki kehuivat kuinka otteessaan pitävä ja vaikuttava esitys oli. Eräskin katsoja oli kirjoittanut blogiinsa seuraavasti: ” Toivon todella, että tämä ei jää oopperan ainoaksi esitykseksi, sillä olisi sääli, jos näin mielenkiintoinen teos jäisi vain paikalla olleen (varsin harvalukuisen) yleisön muistoihin.”⁴

⁴ <http://oopperadonna.blogspot.fi/2017/12/dantes-punchlines-tampereen.html>

5. POHDINTA

Teos tällaisena kokonaisuutena on mitä mahtavin tapa kouluttaa itseään sekä muusikkona että taiteilijana, mutta myös tuottajana. Monille kynnyks tilata uutta musiikkia ja esittää sitä voi olla hyvinkin korkea. Useimmat ammattikorkeakouluopiskelijat eivät varmaankaan ottaisi näin suuritöistä ja haastavaa teosta opinnäytetyökseen. Itse ajattelin heittäytyä tuntemattomaan ja luottaa omiin kykyihini. Marttisen *Dante's Punchlinesia* oli miellyttävää ja jännittävää tehdä, sillä olin itse toiminut katalyyttinä teoksen synnylle. Oli upeaa olla osa kyseistä teosta ja olla tekemässä uutta musiikkia, jonka en usko jäävän unholaan.

Halusin tehdä uutta musiikkia vanhan sijaan, koska koin suurta intoa teoksen aihetta kohtaan, ja halusin myös olla jonkin hyvin modernin teoksen ensimmäinen esittäjä. Vanhaa ohjelmistoa on tehty hyvin paljon ja kaikkia niitä klassikko-opuksia on esitetty jo lukuisia kertoja. Halusin tuoda jotain uutta ja kenties muita inspiroivaa musiikkia ja ohjelmistoa esille. Opinnäytetyöksi kyseinen teos ja haaste soveltui vallan mainiosti. Minä saan tehdä jotain minulle sävellettyä ja ainutlaatuista, ja säveltäjä sai teoksensa esitettäväksi sekä tällä teoksella myös tehtyä oman AMK-tutkintoonsa sisältyvän sävellystyöhön liittyvän päättötyön eli niin sanotun B-tason tutkintosuorituksen Tampereen ammattikorkeakoulussa.

Teos ja sen parissa työskentely opetti minulle musiikillisesti paljon, esimerkiksi miten pysyä atonaalisessa musiikissa omissa sävelissään. Opin kuinka sävelet ja melodiat tulee asettaa selkärankaan siten, että löytää sen oman sävelensä, vaikka ympärillä soisi oktaavin kaikki 12 säveltä. Tahtilajittoman musiikin opettelu ja lopulta sen yhteensovittaminen orkesterin kanssa kouluttanut minua musiikinkuuntelijana. Muutamaa kohtaa lukuun ottamatta teoksessa ei ole määritetty tarkkoja iskuja, joille kunkin tulee osua, vaan musiikin tulee soljua vapaana, ja on esittäjien päätettävissä, milloin otetaan seuraava askel. Se, että oppii kuuntelemaan musiikkia ja omilla fraaseillaan täydentämään sitä vasta kun ympärillä soiva harmoniamailma on kypsä ja valmistettu on yksi kyseisen teoksen suurimmista pedagogisista saavutuksista ja oleellista jokaisen muusikon oman muusikkouden kehityksen kannalta.

Tulevana ooppera- ja laulumuusikkona, teoksen tekstin opettelu ja sen istuttaminen sekä laulutekniikkaan että ilmaisuun on ollut toinen teoksen suurimmista hyödyistä itselleni. Noin sadan säkeen mieleen painaminen ei ole helppoa, varsinkaan kun teos on monologimuotoinen. Oopperalaulajalle dialogi on useimmiten elintärkeää teoksen muistamisen kannalta. Tällä kertaa kyseistä apua ei ollut. Viime kädessä teoksen libreton opettelu oli pitkälti pänttäämistä ja ulkoa opettelua.

Taiteilijuuden osalta teos opetti minulle paljon sisäisen olon ja tuntemusten tärkeydestä. Täysin fiktiivisen tilanteen kuvittelu ja eläminen lavalla vaati, että kehitän itsessäni vaadittavan tunteen ja tilan aiheuttaman olon, jonka sitten tuon ulosannillani muiden tulkittavaksi. Teos vaati minulta myös fyysisesti paljon. Minun piti kokea tippuneeni korkealta, tuntevani helvetin lieskat ihollani, paljon ahdistusta ja ristiriitaa sisälläni. Myös maaten tai istuen laulaminen vaatii aivan oman fyysisyytensä ja uudenlaisen hengitys- ja tukilihasten käytön. Nämä asiat mielessä pitäen ja paljon keinotekoisia tuntemuksia sisälläni kehitellen valmistauduin tähän erikoiseen ja vaativaan roolityöhön.

Tuottajana ja järjestäjänä toimiminen produktiossa auttoi minua kehittämään omaa järjestelmällisyyttäni ja aikatauluttamistani. Säveltäjä itse keräsi orkesterin soittajat teokseen ja järjesti orkesterin asiat. Yhdessä säveltäjän ja Tampereen Musiikkiakatemian tuottajan kanssa päätimme ajankohdan konserttillemme, mutta tilavaraukset, käsiohjelman tekemisen ja tiedottamisen hoidin itse.

Olisin halunnut paneutua enemmän ja syvämmällä näyttämöllä tapahtuvaan toimintaan ja saada teokselle oikean ohjauksen ja dramaturgian. Täydellisten ja koko yhteen voimin pidettyjen läpimenojen vähyys ja oma tarpeeni vielä itse esityksessä keskittyä tekemään musiikkia vaikutti myös näyttämölliseen lopputulokseen ja jätti sen pinnalliseksi. Olen kuitenkin sinänsä tyytyväinen lopputulokseen, sillä teos oli haasteellinen ja vaati minulta suuren panoksen ja keskittymisen jo pelkästään musiikkiin.

Näyttämötoiminta muotoutui vasta viimeisellä viikolla ennen ensi-iltaa ja jäi hieman liian staattiseksi. Työn jälki olisi voinut olla parempaa ja huolellisemmin suunniteltua. Mutta kaikesta huolimatta teoksen ensiesitys oli menestys ja palaute on ollut ainoastaan

positiivista. Olen jo löytänyt kiinnostuneen ohjaajan, joka haluaa ohjata teoksen seuraavan esityskerran. Uskon siis, että teos tulee jalostumaan paremmaksi ja vaikuttavammaksi kerta kerralta niin säveltaiteen kuin näyttämötaiteen puolesta.

”Jos joskus huomaatte teoksen vielä jossain ohjelmistossa, niin menkää ehdottomasti katsomaan. Upea esitys!”⁵

⁵ <http://oopperadonna.blogspot.fi/2017/12/dantes-punchlines-tampereen.html>

LÄHTEET

Dante Alighieri, La Divina Commedia (original, 1320)
 The Divine Comedy (transl. Henry Longfellow, 1867)
 Jumalainen näytelmä (suom. Eino Leino, 1912-14)

<https://www.biography.com/people/dante-9265912>

<https://www.enotes.com/topics/divine-comedy>

https://fi.wikipedia.org/wiki/Jumalainen_näytelmä

https://fi.wikipedia.org/wiki/Dante_Alighieri

<http://oopperadonna.blogspot.fi/2017/12/dantes-punchlines-tampereen.html>

Haastattelut ja keskustelut säveltäjä Pauli Marttisen kanssa
maaliskuu
2017 – huhtikuu 2018,

LIITTEET

Liite 1. Mainosjuliste

Pauli Marttisen monologikamariooppera
Petteri Loukion opinnäytelkonsertti

Dante's Punchlines

TUOMAS SALOKANGAS piano TRETONUS-lyömäsoitinyhtye
tanssi & koreografia JESSI PALOVAARA

Pyynikkisali
Tampereen musiikkiakatemia 2.12.2017 klo 15
F.E. Sillanpään katu 9 Vapaa pääsy

TRETONUS

TAMPEREEN
MUSIIKKI-AKATEMIA

Liite 2. Käsiohjelma

Kiitos!

Tiedotus ja käsiohjelman taitto: Taina Rajanen
 Ksloit: Jouni Palovaara
 Tuotaja: Elna Ojatsalo
 Käsikirjoittaja: Eimeri Pörsi

"... the love that moves the sun,
 and the other stars..."

Dante's Punchlines

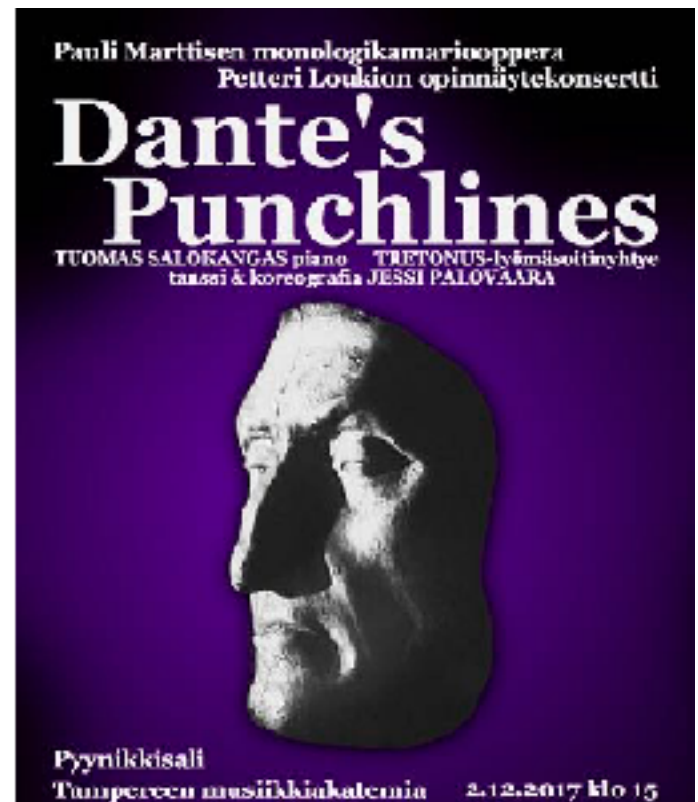
- Pauli Marttinen

tenori, Petteri Loukio
 piano, Tuomas Salokangas
 part. I, Eppu Hietalahti
 part. II, Renato Taddeo
 part. III, Sakari Viitala

tanssi ja koreografia, Jessi palovaara

libretto: Pauli Marttinen
 alkuperäinen teksti: Dante Alighieri
 englannin käännös: Henry Longfellow

esityksen kesto: n. 40min

"... for one may rise, and the other fall..."

Nyt eletään faktojenjälkeistä maailmaa. Todellisuudella ei ole enää mitään tekemistä ajattelun kanssa. Vaihlohteloluokilla tehdään ihmisyyden tulevaisuutta koskevia päätöksiä. Aselähteydellä ei ole mitään väliä: jos jokin voi vain mitenkään nähdä itselle mieleisenä, niin sitten se tarkoittaa tasan sitä. Niin ja lenkki muut tulkinnat ovat väärin.

Tätä nykyisyyden suomaan tulkinnanvapautta koettelee Petteri Loukion opinnäytetyökseen tilaama, Pauli Marttisen uutuusnäytös Dante's Punchlines, yksinäytöksinen monologikamariooppera laulajalle, kolmella lyömäsoittajalla ja pianolle. Teoksen teksti on kymmeniä nyhdytty Danten Jumalaiseen näytelmän jokaisen runon viimeisestä säkeestä. Syntyvässä librettossa ei ehkä järjehäntä ole, mutta ilmeisesti nykymaailmassa siitä ei tarvitsakaan.

Paria lyhyttä hetkeä lukuunottamatta teoksesta puuttuu kokonaan paitsi tahtilaji niin myös kaikille esiintyjille yhteinen tempo ja pulssi. Sen sijaan esiintyjät ajoittavat sävelensä suhteessa ympärillä soivaan musiikkiin. Lisäksi sauri osa teoksesta rakentuu pienistä pitkästi toistuvista pelikolista, joiden toiston määrä riippuu muiden esiintyjien valitsemista tempoista. Tuloksena on musiikkia, joka soi joka sortokerralla eri tavoin.

Pauli Martinen on kouvolaalaislähtöinen säveltäjä, joka opiskelee sävellystä Tampereen ammattikorkeakoulussa Paavo Korpijaakon opetuksessa. Pianesta pitäen tietokoneella pop-rock-musiikkia tehnyt Martinen innostui klassisesta ja orkesterimusiikista lukion loppupuolella. Vuosien saatossa häntä ovat sävellyksessä opettaneet

muun muassa Markus Fagerudd ja Hannu Pohjannoro. Martisen ulosannissa puhallinmusiikki on vahvasti edustettuna, ja hänen sävellyksiään ja sovituksiaan ovat esittäneet muun muassa Lahden sinfoninen puhallinorkesteri, Pyyntikin puhaltajat, Puolustusvoimien Varusmiessoittokunta ja Akateeminen puhallinorkesteri. Martisen orkesterimusiikki on usein tyyliältään hyvin elokuvallista, ja hänelle tärkeitä aiheita ovat psykologia, mytologia ja mystiikka.

Renato Taddeo aloitti lyömäsoitinopintonsa Maurizio Ben Omarin ja Elio Marchesinin johdolla. Vuodesta 2015 Taddeo on opiskellut "E.F. Dall'abado" Veronan konservatoriossa

Paolo Tinin (Milanon Teatro alla Scalan perkusionalain) luvalla. Nyt hän viettää tutkintonsa kolmatta vuotta vaihto-oppilaana Suomessa Harri Lehtisen opissa. Taddeo on työskennellyt monien tärkeiden kapellimestareiden alaisuudessa, mm. Michelangelo Mazza, Pietro Bongonovo, Andrea Battistoni,

Franco Trinca, Pier Carlo Orizio. Hän on toiminut monien italialaisten musiikkilaitosten ja orkestereiden kanssa kuten La Verdi di Milano, NED Ensemble, Orchestra Machiavelli di Verona ja Teatri Tradizione Mario del Monaco di Treviso. Hänen kiinnostuksensa nykymusiikkiin johti hänet opinnoissaan syvälle, jopa analyttisesti 20-luvun jälkeen sävellettyyn musiikkiin ja on mahdollistanut osallistumisensa moniin soittinyhteisiin ja useisiin kantaesityksiin.

Petteri Loukio on tamperelainen lupaava nuori tenori. Laulun parissa opiskelun hän aloitti Tampereen Ammattikorkeakoulussa vuonna 2013, Musiikin koulutusohjelmassa, Esittävä säveltaiteen linjalla Satu

Sippolan opissa. Musikaalisen harastamisen hän aloitti jo varhain Poikakuoro Pirkanpoijissa, josta hän sai lauluoppinsa pohjan. Sittemmin hän on keskittynyt enemmän solistisiin tehtäviin ja

esiintynyt monien produktioiden solistikaatrisissa. Hän on viimeisen vuoden aikana saanut oppia muun muassa Monika Hauswäteriltä, Wilma Vernocchilta ja David Aronsonilta. Loukio on ahkerasti työstänyt menneen syksyn aikana oma lied-konserttejaan, ollut operetin nimiroolin varamiehenä ja ertoten keskittynyt tilaamaansa opinnäytetyöteokseen.

Sakari Viitala valmistui muusikoksi Keski-Pohjanmaan konservatoriosta vuonna 2014. Tällä hetkellä hän opiskelee kolmatta vuottaan Tampereen Ammattikorkeakoulussa, musiikkipedagogiksi. Rumpujensoiton parissa hän aloitti 3-vuotiaana ja siitä lähtien musiikki on ollut hyvin vahvasti mukana hänen elämässään. Hän on suorittanut varusmiespalveluksensa Puolustusvoimien varusmiessoittokunnassa vuonna 2015. Freelance-muusikkona hän on toiminut vuosittain

suomalaisissa ammattiorkestereissa. Viimemain produktionsa oli Meyerbeerin L'Etoile du Nord -oppera Musiikkitalossa Helsingissä, kun Kokkolan Opera toteutti produktionsa siellä marraskuussa 2017. Viitalaa kiinnostaa kovasti myös kamarimusiikki, solistina toimiminen sekä säveltäminen. Säveltämänsä konserto ksyrtionille ja sinfoniaorkesterille kantaesitetään keväällä 2018 Jyväskylässä.

Tuomas Salokangas aloitti pianonsoiton opinnot Pirkkanmaan musiikkiopistossa Jukka Wahlstenin johdolla ja jatkoi opiskelua Tampereen

Ammattikorkeakoulussa, josta valmistui 2017 opettajinaan Risto Kyrö ja Risto-Matti Marin. Opinnäytetyönsä hän teki virolaisesta minimalismista. Lisäksi hän on täydentänyt opintojaan mm. Arto Satukankaan, Erik T. Tawastajenen, Lauri Väinmaan, Uli Wigetin ja Liisa Pohjolan mestarikursseilla. Tuomas on perehtynyt erityisesti nykymusiikkiin kantaesittäen säännöllisesti uusia piano- ja kamarimusiikkia. Parin viime vuoden aikana hän on mm. ollut solistina Messiaenin teoksessa *Trois petites liturgies de la présence divine*, ensiesittänyt Suomessa ja Italiassa Sisaskin pianokonserton, soittanut Ensemble Modernissa, järjestänyt Sibelius-konsertin Kangasala-talossa ja esittänyt erityisesti virolaista nykymusiikkia.

Jessi Palovaara on valmistunut ammattitanssijaksi Tampereen Konservatoriosta keväällä 2015. Opintojen aikana hän keskittyi pääasiassa balettiin, jazziin ja nykytanssiin nimekkäiden opettajien ja koreografien johdolla. Valmistuttuaan hän on tehnyt paljon erilaisia tanssijan töitä, sekä tehnyt koreografioita mm. Tampereen Musiikkiakatemialle, Toijalan Kesäteatteriin, Naiskuoro Sorjilla, sekä Tanssiteatteri Kummalle. Tällä hetkellä hän työskentelee tanssiopettajana Tanssistudio Razzmatazzilla, missä hän valmentaa pääosin esiintyviä ikäryhmiä ja keikkaillee paljon Tanssiryhmä Zzerown kanssa.

Pirkkalasta lähtöisin oleva lyömäsoittaja Eppu Hietalahti aloitti musiikkiopinnot 7-vuotiaana pianon parissa. Vuonna 2012 hän aloitti opiskelun lyömäsoitinlinjalla Tampereen Ammattikorkeakoulussa opettajinaan mm. Harri Lehtinen, Jyri Kurri ja Lassi Erkkilä. Lukuvuoden 2016-2017 Eppu opiskeli vaihdossa Royal Academy of Music Aarhusissa Henrik Larsenin sekä Anders Lynghoj:n johdolla. Opiskelun välissä hän

on suorittanut palveluksena Verusmiessoittokunnassa ja työskennellyt soittokunnan lyömäsoittinkouluttajana. Eppu on vierailut avustajana useissa suomalaisissa ja tanskalaisissa ammattiorkeestereissa. Klassiseen musiikkiin lisäksi Eppu voi bongata rumpusetin takaa eri kevyen musiikin kokoonpanoissa.

Libretto Inferno

Then he moved on, and I behind him followed.
I entered on the deep and savage way.
And as a man whom sleep hath seized I fell.
And to a place I come where nothing shines.
And fell, even as a dead body falls.
There we found Pluto the great enemy.
Unto the foot of a tower we came at last.
One by whose means the city shall be opened.
Between the torments and high parapets.
Which even up there unpleasant made its stand.
And far beyond there we descend the crag.
Then back he turned, and passed again the ford.
Of my own house I made myself a gibbet.
And over them all vapours are extinguished.
The one who wins, and not the one who loses.
Who upward stretches, and draws in his feet.
He sped away as arrow from the string.
And herewith let our sight be satisfied.
Thence was unveiled to me another valley.
Thus spake he to me, and we walked the while.
And he had made a trumpet of his rump.
And in this manner busied did we leave them.
After the prints of his beloved feet.
And this I've said that it may give thee pain.
The other was he whom thou, Gaville, weep'st.
Until the sea above us closed again.
By those who, sowing discord, win their burden.
Thus is observed in me the counterpoise.
How I a skilful apt of nature was.
For a base wish it is to wish to hear it.
But, as a mast does in a ship, uprose.
If that wherewith I speak be not dried up.
And still above in body seems alive!
Thence we came forth to rebehold the stars.

Purgatorio

Suddenly there where he uprooted it.
 Nor was our own departure less in haste.
 For those on earth can much advance us here."
 Covers already with her foot Morocco."
 Espousing me, my finger with his gem."
 But by her tossing wardeth off her pain.
 Make Monterrat and Canavese wood."
 Unless the course of justice standeth still."
 For now we hear, and now hear not, the words.
 Weeping did seem to say, "I can no more!"
 This action has released him from those confines."
 Upon beholding which my Leader smiled.
 But there still more the admirals will lose."
 Whence He, who all discerns, chastisee you."
 This of our eyes and the pure air bereft us.
 Thus did he speak, and would no farther hear me.
 I say not, that thou seek it for thyself."
 And meditation into dream transmured.
 And she alone remains to me on earth."
 So I went onward timorous and thoughtful.
 Treating a shadow as substantial thing."
 As by the Evangel is revealed to you."
 Your realm, that from itself discharges him."
 Hungering at all times so far as is just."
 That the last wound of all should be closed up.
 Then hid him in the fire that purifies them.
 Thee o'er thyself I therefore crown and mitre!"
 Then to the beautiful lady turned mine eyes.
 There with the vanward ensigns standing still.
 Of penitence, that gushes forth in tears."
 When in the open air thou didst unveil?
 A shield unto the whore and the strange beast.
 Pure and disposed to mount unto the stars.

Paradiso

Thereat she heavenward turned again her face.
 According to its goodness, dark and bright."
 And this in questioning more backward made me.
 And almost lost myself with eyes downcast.
 In fashion as the following Canto sings.
 Though much it laud him, it would laud him more."
 When the first parents both of them were made."
 Therefore your footsteps wander from the road."
 Shall soon be free from this adultery."
 Excepting there where joy is made eternal.
 "Where well one fattens, if he strayeth not."
 And with me they have moved this company."
 For one may rise, and fall the other may."
 Because ascending it becomes more pure.
 And came from martyrdom unto this peace."
 Nor by division was vermilion made."
 Or other reason that is not apparent."
 That I know not the Fisherman nor Paul."
 Who from the others' flank departeth not."
 Moving unto the words their little flames.
 Distinguished it, the thunder so o'ercame me.
 Then to the beautiful eyes mine eyes I turned.
 He who doth keep the keys of such a glory.
 I spoken had, in speaking I so pleased him.
 Close at her side and in the Happy World!
 As the sun changes quadrant, to the sixth."
 And the true fruit shall follow on the flower."
 With much more of the truth about these circles."
 One in itself remaining as before."
 And make him of Alogna lower go!"
 That it made mine more ardent to behold.
 And he began this holy orison.
 The Love which moves the sun and the other stars.

Liite 3. Libretto

Dante Alighieri

englanninnos: Henry Longfellow

Pauli Marttinen

Inferno (Helveti)

Then he moved on, and I behind him followed.
 I entered on the deep and savage way.
 And as a man whom sleep hath seized I fell.
 And to a place I come where nothing shines.
 And fell, even as a dead body falls.
 There we found Plutus the great enemy.
 Unto the foot of a tower we came at last.
 One by whose means the city shall be opened."
 Between the torments and high parapets.
 Which even up there unpleasant made its stench.
 And far beyond there we descend the crag."
 Then back he turned, and passed again the ford.
 Of my own house I made myself a gibbet."
 And over them all vapours are extinguished."
 The one who wins, and not the one who loses.
 Who upward stretches, and draws in his feet.
 He sped away as arrow from the string.
 And herewith let our sight be satisfied."
 Thence was unveiled to me another valley.
 Thus spake he to me, and we walked the while.
 And he had made a trumpet of his rump.
 And in this manner busied did we leave them.
 After the prints of his beloved feet.
 And this I've said that it may give thee pain."
 The other was he whom thou, Gaville, weepst.
 Until the sea above us closed again."
 By those who, sowing discord, win their burden.
 Thus is observed in me the counterpoise."
 How I a skilful ape of nature was."
 For a base wish it is to wish to hear it."
 But, as a mast does in a ship, uprose.
 If that wherewith I speak be not dried up."
 And still above in body seems alive!
 Thence we came forth to rebehold the stars.

Purgatorio (Kiirastuli)

Suddenly there where he uprooted it.
 Nor was our own departure less in haste.
 For those on earth can much advance us here."
 Covers already with her foot Morocco."
 Espousing me, my finger with his gem."
 But by her tossing wardeth off her pain.
 Make Monferrat and Canavese weep."
 Unless the course of justice standeth still."
 For now we hear, and now hear not, the words.
 Weeping did seem to say, "I can no more!"
 This action has released him from those confines."
 Upon beholding which my Leader smiled.
 But there still more the admirals will lose."
 Whence He, who all discerns, chastises you."
 This of our eyes and the pure air bereft us.
 Thus did he speak, and would no farther hear me.
 I say not, that thou seek it for thyself."
 And meditation into dream transmuted.
 And she alone remains to me on earth."
 So I went onward timorous and thoughtful.
 Treating a shadow as substantial thing."
 As by the Evangel is revealed to you."
 Your realm, that from itself discharges him."
 Hungering at all times so far as is just."
 That the last wound of all should be closed up.
 Then hid him in the fire that purifies them.
 Thee o'er thyself I therefore crown and mitre!"
 Then to the beautiful lady turned mine eyes.
 There with the vanward ensigns standing still.
 Of penitence, that gushes forth in tears."
 When in the open air thou didst unveil?
 A shield unto the whore and the strange beast.
 Pure and disposed to mount unto the stars.

Paradiso (Taivas)

Thereat she heavenward turned again her face.
 According to its goodness, dark and bright."
 And this in questioning more backward made me.
 And almost lost myself with eyes downcast.
 In fashion as the following Canto sings.
 Though much it laud him, it would laud him more."
 When the first parents both of them were made."
 Therefore your footsteps wander from the road."
 Shall soon be free from this adultery."
 Excepting there where joy is made eternal.
 "Where well one fattens, if he strayeth not."
 And with me they have moved this company."
 For one may rise, and fall the other may."
 Because ascending it becomes more pure.
 And came from martyrdom unto this peace."
 Nor by division was vermilion made."
 Or other reason that is not apparent."
 That I know not the Fisherman nor Paul."
 Who from the others' flank departeth not."
 Moving unto the words their little flames.
 Distinguished it, the thunder so o'ercame me.
 Then to the beauteous eyes mine eyes I turned.
 He who doth keep the keys of such a glory.
 I spoken had, in speaking I so pleased him.
 Close at her side and in the Happy World!
 As the sun changes quadrant, to the sixth."
 And the true fruit shall follow on the flower."
 With much more of the truth about these circles."
 One in itself remaining as before."
 And make him of Alagna lower go!"
 That it made mine more ardent to behold.
 And he began this holy orison.
 The Love which moves the sun and the other stars.

Liite 4. Konserttitaltion URL-linkki

<https://youtu.be/FMM-s408qhg>